

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

การศึกษานับเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งเป็นทรัพยากรอันมีค่าและมีความสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาประเทศ ดังนั้น พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 มีนโยบายและเป้าหมายที่จะส่งเสริม ปรับปรุงพัฒนาระบบการศึกษาของประเทศไทย โดยกำหนดให้การศึกษาเป็นกระบวนการเรียนรู้ เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลในสังคมโดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้ขึ้นเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อม สังคม การเรียนรู้ และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต (มาตรา 4) การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อการพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา โดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเป็นผู้มีความรู้คู่คุณธรรม คงไว้ซึ่งการอนุรักษ์และหวงแหนมรดกทางวัฒนธรรมที่งดงามของไทย ให้คงอยู่ตลอดไปควบคู่ไปกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลกภายนอกและพัฒนาผู้เรียนสู่ความเป็นสากลบนพื้นฐานของความเป็นไทย

เมื่อมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ได้จัดองค์ประกอบหลักของการศึกษาซึ่งประกอบด้วยกระบวนการเรียนการสอน หลักสูตร ครูและบุคลากรทางการศึกษา ระบบบริหารและการจัดการศึกษา นอกจากนี้ยังได้กำหนดรูปแบบการจัดการศึกษาไว้ 3 รูปแบบ คือ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยโดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเป็นผู้มีความรู้คู่คุณธรรม และพัฒนาผู้เรียนสู่ความเป็นสากลบนพื้นฐานของความเป็นไทย จึงต้องมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบกระบวนการเรียนการสอนให้ผู้เรียน ได้ศึกษาสิ่งที่ใกล้ตัวและสภาพปัญหาที่แท้จริงของสังคมมากยิ่งขึ้น โดยเน้นไปในรูปแบบที่เป็นการเรียนรู้มากกว่าการสอนการจัดการเรียนรู้เน้นให้ผู้เรียนเป็นสำคัญต้องอาศัยการเรียนรู้ด้วยตนเอง เมื่อเป็นดังเช่นนั้นโรงเรียน โดยครู ผู้บริหาร นักเรียน ผู้ปกครองและชุมชนต้องมีการปรับระบบการบริหารงานวิชาการ การจัดการเรียนการสอนที่ดี จะทำให้นักเรียนได้พัฒนาตัวเองให้เป็นคนเก่ง คนดี และทำประโยชน์ให้แก่สังคมและท้องถิ่นได้ โดยมีปัญหาที่จะต้องปรับปรุงแก้ไขโดยเฉพาะการใช้แหล่งการเรียนรู้ทั้งในโรงเรียนและชุมชนในท้องถิ่น

การจัดการเรียนการสอนไม่จำกัดแต่เฉพาะการศึกษาในระบบหรือเฉพาะแต่การเรียนรู้เนื้อหาในห้องเรียนเท่านั้น เพราะนอกเหนือจากการเรียนตามหลักสูตรที่กำหนดในระบบโรงเรียนแล้วยังมีการกระตุ้นให้ผู้เรียนได้แสวงหาความรู้จากแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ เพื่อให้เกิดความรู้ ความคิดสามารถจัดการ และแก้ปัญหาได้อย่างเป็นระบบ ทั้งที่เกี่ยวกับตนเอง ท้องถิ่น และสังคมในระดับชาติ หากผู้เรียนมีแหล่งการเรียนรู้ที่จะค้นคว้าหาความรู้มากมาย

หลากหลายทำให้บทบาทของครูผู้สอน เปลี่ยนแปลงไป ในขณะที่แหล่งการเรียนรู้จะกลายเป็นสิ่งจำเป็นและมีความสำคัญต่อการเรียน มากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดแหล่งการเรียนรู้ที่มีการเตรียมการและออกแบบให้เหมาะสมต่อการเข้าถึงและสะดวกต่อการเข้าไปใช้ของแต่ละบุคคล (Gerlach & Ely, 1971 อ้างถึงใน กิดานันท์ มลิทอง, 2543)

การใช้แหล่งการเรียนรู้ เป็นการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ที่เป็นหัวใจและภารกิจหลักของการปฏิรูปการศึกษา ครูผู้สอน ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารการศึกษา จำเป็นต้องดำเนินงานตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หมวด 4 แนวการจัดการศึกษา มาตรา 22-39 ซึ่งบัญญัติไว้ดังต่อไปนี้ คือ การใช้แหล่งเรียนรู้ตามแนวพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 หมวด 4 มาตรา 22 ได้บัญญัติว่า “การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความรู้ความสามารถที่จะเรียนรู้ และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการเรียนการสอนต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ และในมาตรา 24 บัญญัติไว้ว่า ในการจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกปฏิบัติให้ผู้เรียนทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่าน เกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง เพื่อการจัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ต่างๆ รวมทั้งการปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่พึงงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา ช่วยส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศสภาพแวดล้อม สื่อการเรียนการสอน อำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ รอบรู้ สามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกัน จากสื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิทยาการประเภทต่าง ๆ ส่วนมาตรา 25 บัญญัติว่า รัฐต้องส่งเสริมการดำเนินงานของสถานศึกษาในการจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบ ซึ่งได้แก่ ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์ แหล่งข้อมูล แหล่งการเรียนรู้อื่น ๆ ทั้งในโรงเรียนและชุมชนหรือท้องถิ่น ให้เพียงพอและมีประสิทธิภาพ และในมาตรา 39 บัญญัติไว้ว่า ให้กระทรวงกระจายอำนาจการบริหารงานและการจัดการศึกษา ทั้งทางด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารงานทั่วไปไปยังคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยให้คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดหลักสูตรแกนกลาง ของการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ การดำรงชีวิต เพื่อการศึกษาต่อ ให้สถานศึกษามีหน้าที่จัดทำสาระหลักสูตรตามวัตถุประสงค์ ส่วนที่เกี่ยวข้องกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ที่เน้นผู้เรียนสำคัญที่สุด (กระทรวงศึกษาธิการ, 2545, หน้า 11-12)

ดังนั้น จากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กำหนดไว้นั้น ทำให้โรงเรียน ครู ผู้บริหาร นักเรียน ชุมชน รวมทั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการศึกษาต้องจัดหาและสร้างแหล่งเรียนรู้ทั้งในโรงเรียนและในท้องถิ่นชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการจัดหา

เป็นแหล่งการเรียนรู้ ตามความต้องการของผู้เรียนและสอดคล้องกับบริบทของท้องถิ่นนั้นๆ ด้วย

จากแนวคิดและหลักการดังกล่าวเป็นผลทำให้การเรียนการสอนในปัจจุบันต้องมีการนำแหล่งการเรียนรู้มาใช้เป็นเครื่องมือในหาศึกษาหาความรู้มากยิ่งขึ้นกว่าเดิม นอกเหนือจากรอการบอกสอนจากครูเท่านั้น แหล่งเรียนรู้จึงถือว่าเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้ครูจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น การจัดหาแหล่งเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนได้มีโอกาสเข้าศึกษาตามความสนใจ เข้ามามีบทบาทสำคัญโดยตรงกับการสร้างองค์ความรู้ (knowledge construction) ถึงแม้ว่ารูปแบบการจัดการศึกษาของไทยจะเปลี่ยนแปลงไป แต่ยังคงไว้ซึ่งการอนุรักษ์และหวงแหนมรดกทางวัฒนธรรมที่งดงามของไทยไว้(รุ่ง แก้วแดง,2549) กล่าวไว้ว่า ผู้เรียนสามารถเรียนรู้และทำความเข้าใจได้ง่ายและสนุกกับการเรียนพร้อมกับปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องและสร้างความภูมิใจในความเป็นไทย รู้จักรักษาผลประโยชน์ของส่วนรวมและของประเทศชาติ รวมทั้งส่งเสริมศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรมของชาติ การกีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยและความรู้อันเป็นสากลโดยเฉพาะการได้ศึกษาเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น โดยอาศัยเรื่องราว และความรู้ต่างๆ ของชุมชน เช่น วัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาชุมชน การประกอบอาชีพ การดูแลสุขภาพ การอยู่ร่วมกันของคนในชุมชน การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน การปกครองในชุมชน รวมถึงทรัพยากรต่างๆ ที่มีในชุมชน มาเชื่อมโยงหรือการรวบรวมจัดระบบข้อมูล และองค์ความรู้ต่างๆ ที่มีอยู่ภายในชุมชน ให้กลายเป็นเครื่องมือสำคัญในการที่ใช้ถ่ายทอดให้กับคนรุ่นใหม่ได้มีจิตสำนึกในการรักถิ่นฐานบ้านเกิด ช่วยให้ชุมชนพึ่งพาตนเองบนความพอเพียง การได้มาซึ่งตัวความรู้ (knowledge) ที่มีใช้ความรู้สำเร็จรูป หากแต่เป็นความรู้ที่ก่อเกิดขึ้นจาก ฐานของปัญหาจริงหรือความต้องการร่วม (problem base) แตกต่างจากความรู้ในห้องเรียนที่เน้นตำรา (content base) จึงเป็นความรู้ที่มีลักษณะเป็นสมบัติส่วนรวมร่วมกันของคนจำนวนมาก และเป็นความรู้ที่หล่อเลี้ยงดำรงอยู่ได้ในชีวิตจริง โดยตัวความรู้นี้ก็แยกไม่ออกจากความสัมพันธ์ทางสังคม หรือกระบวนการปฏิสัมพันธ์ของผู้คนในพื้นที่นั้นๆ และนี่คือกระบวนการเกี่ยวกับการสร้างและการจัดการความรู้ของชุมชน (local knowledge) ที่ข้าราชการชนไทยมาช้านาน ก่อนหน้าระบบการศึกษาสมัยใหม่

การศึกษาจากแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น จึงเป็นจุดเปลี่ยนของการสร้างกระบวนการทัศน์ใหม่ ต่อการศึกษาของชาติ และมีผลผลักดันการปฏิรูปการศึกษาให้เป็นจริง อย่างน้อยที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาโดยใช้แหล่งการเรียนรู้ในท้องถิ่น มีผลทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนเปลี่ยนไปในทางที่ดี ผู้คนในวัยที่แตกต่างหลากหลายทั้งเด็ก ผู้สูงอายุ กลับมาแบบแน่นและให้ความเคารพศรัทธากันมากขึ้น เมื่อโรงเรียนได้เข้าไปมีส่วนร่วมร่วมกับชุมชน โดยแหล่งเรียนรู้ท้องถิ่นเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดเรื่องราว องค์ความรู้ วัฒนธรรมประเพณีต่างๆ ของชุมชนให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การสืบทอดชุมชน ให้กับผู้ที่สนใจ ไม่ว่าจะเป็นนักเรียน กลุ่มคนที่เข้ามาเรียนรู้ เพื่อให้ตอบสนองต่อความต้องการเรียนรู้ของผู้ที่สนใจและ

สนองตอบต่อความต้องการของท้องถิ่น มีรูปแบบตามที่ท้องถิ่นเป็นผู้กำหนดขึ้น ไม่มีรูปแบบของการเรียนรู้ที่ตายตัว มีความยืดหยุ่นในการนำไปใช้อย่างดี ขึ้นอยู่กับแต่ละชุมชนเป็นผู้ออกแบบ โดยใช้องค์ความรู้ต่างๆ ของชุมชนที่มีอยู่เป็นปัจจัยของการสร้างองค์ความรู้ให้เกิดขึ้นจากแหล่งเรียนรู้ในชุมชนนั้นๆ

จากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนของกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี หลักสูตรได้กำหนดให้ผู้เรียนได้ศึกษาและเรียนรู้เกี่ยวกับ การดำรงชีวิตและครอบครัว โดยมุ่งหวังให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจ มีความคิดสร้างสรรค์ มีทักษะ มีคุณธรรม มีจิตสำนึก ในการใช้พลังงาน ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในการทำงาน เพื่อการดำรงชีวิตและครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับงานบ้าน งานเกษตร งานช่าง งานประดิษฐ์ และงานธุรการ นอกจากนี้ยังต้องการให้ผู้เรียนมีทักษะ กระบวนการทำงาน และการจัดการ การทำงานเป็นกลุ่ม การแสวงหาความรู้ สามารถแก้ปัญหาในการทำงาน รักการทำงาน และมีเจตคติที่ดีต่อการทำงานที่มุ่งสู่การประกอบอาชีพที่สอดคล้องกับบริบทของท้องถิ่น โดยมีความเข้าใจ มีทักษะ มีประสบการณ์ในงานอาชีพสุจริต มีคุณธรรม มีเจตคติที่ดีต่องานอาชีพ และเห็นแนวทางในการประกอบอาชีพสุจริต โดยใช้ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น จินตนาการ และความคิดอย่างมีระบบในการออกแบบ สร้างสิ่งของเครื่องใช้ วิธีการเชิง กลยุทธ์ ตามกระบวนการเทคโนโลยี สามารถตัดสินใจเลือกใช้เทคโนโลยีในทางสร้างสรรค์ต่อชีวิต สังคม สิ่งแวดล้อม โลกของงานและอาชีพได้

จากมาตรฐานสาระการเรียนรู้กลุ่มการงานอาชีพและเทคโนโลยีดังกล่าวมาแล้วนั้น พบว่าหลักสูตรมีความมุ่งหวังและต้องการให้ผู้เรียนได้ศึกษาและเรียนรู้ มีความเข้าใจในการทำงาน โดยยึดถือตามแบบแนวทางของภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นหลัก เพื่อให้เกิดการสืบทอดมรดกที่ดีทางวัฒนธรรมการดำรงชีวิตของแต่ละชุมชน ในแต่ละท้องถิ่น

จังหวัดนนทบุรี นับเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีวัฒนธรรมท้องถิ่นที่น่าสนใจ ซึ่งมีประวัติศาสตร์ความเป็นมาอันยาวนาน สืบเนื่องมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา โดยเฉพาะชุมชนชาวมอญที่อาศัยอยู่ในตำบลเกาะเกร็ด ซึ่งมีลักษณะเป็นเกาะอยู่กลางแม่น้ำเจ้าพระยา ทิศตะวันออกติดกับคลองลัดเกร็ด ทิศเหนือติดกับแม่น้ำเจ้าพระยา มีเนื้อที่ประมาณ 2,820 ไร่ แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 7 หมู่บ้าน เกาะเกร็ดมีความสำคัญ และมีประวัติศาสตร์ที่บ่งบอกถึงความเป็นเมืองที่มีความเจริญรุ่งเรืองมานาน ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สืบทอดกันมายาวนานตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา ตอนปลายจนถึงปัจจุบันที่เก่าแก่และสร้างชื่อเสียงให้กับเกาะเกร็ดคือ อาชีพการทำเครื่องปั้นดินเผา ซึ่งเป็นอาชีพดั้งเดิมของชาวมอญที่อพยพมาตั้งถิ่นฐานบนเกาะเกร็ด ได้เห็นสภาพดินเหนียวบริเวณเกาะเกร็ดมีคุณภาพเหมาะสมในการทำเครื่องปั้นดินเผา มาก จึงยึดถือเป็นงานหัตถกรรมพื้นบ้านที่ได้ทำสืบทอดกันมาช้านาน มีการประกอบอาชีพนี้เฉพาะหมู่ที่ 1 หมู่ที่ 6 และ หมู่ที่ 7 โดยเฉพาะที่หมู่ 7 ซึ่งอยู่ระหว่างวัดปรมย์ยิกาวาส และวัดไผ่ล้อมนั้น เป็นแหล่งผลิตเครื่องปั้นดินเผาที่เก่าแก่และมีชื่อเสียงมากที่สุด คนมอญ

จึงเรียกชุมชนหมู่ที่ 7 นี้ว่า "กวานอาม่าน" ซึ่งเป็นภาษามอญ แปลว่า "บ้านช่างปั้น" จุดเด่นของเครื่องปั้นดินเผาเกาะเกร็ดเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น คือการแกะสลักหรือฉลุลาย ด้วยมืออย่างวิจิตรบรรจง การปั้นรูปทรง และองค์ประกอบที่แสดงถึง ศิลปะของชาวมอญ แต่โบราณที่สืบทอดต่อกันมา เครื่องปั้นดินเผาชุมชนเกาะเกร็ด นอกจากจะมีคุณภาพดี แข็งแรงทนทาน ใช้งานได้ดีแล้ว ยังมีความประณีต งดงามมาก จนเป็นที่ยอมรับของทางราชการ และได้ใช้เครื่องปั้นหม้อน้ำ ของเกาะเกร็ดเป็นตราประจำจังหวัดนนทบุรี

การทำเครื่องปั้นดินเผาของชาวมอญเกาะเกร็ด เป็นการสืบสานวัฒนธรรมประเพณีตลอดจนการสร้างความสัมพันธ์ในชุมชน เป็นสิ่งที่มีคุณค่าควรแก่การศึกษาและอนุรักษ์ เพราะเป็นสิ่งที่สะท้อนถึงวัฒนธรรมหลายประการ ซึ่งอาชีพเครื่องปั้นดินเผาคควรเป็นมรดกตกทอดถึงอนุชนรุ่นหลังของชุมชนที่เข้มแข็งและยังยืนควรค่าแก่การอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมพื้นบ้านอันเป็นภูมิปัญญาที่สำคัญของชุมชน

การถ่ายทอดความรู้ในการทำเครื่องปั้นดินเผาของชาวมอญเกาะเกร็ด จากบรรพบุรุษมาสู่คนรุ่นลูกหลานเป็นวิถีการปฏิบัติของครอบครัวที่สืบทอดมานานแสนนาน แต่การถ่ายทอดดังกล่าวส่วนใหญ่มีลักษณะการทำให้ดู อยู่ให้เห็น ส่วนการสืบทอดอาชีพ มักถ่ายทอดให้กับลูกหลานหรือคนในครอบครัว อาจมีบ้างที่การได้กระจายสู่บุคคลภายนอกซึ่งมีทั้งแบบรับเป็นศิษย์หรือแบบ "ครูพัก ลักจำ" ด้วยลักษณะการถ่ายทอดความรู้ที่เป็นวงจำกัดแคบๆ ทำให้ความรู้ต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชนส่วนหนึ่งหล่นหายไปในช่วงทาง ในระหว่างรอยต่อของช่วงอายุคน หรือแม้กระทั่งความรู้ต่าง ๆ ที่มีอาจเลือนหายไปถ้าสิ่งที่ถ่ายทอดออกไปนั้นไม่ตรงกับความต้องการของคนที่มาเรียน ภูมิรู้เหล่านี้ล้วนเกิดขึ้นจากการปฏิบัติในชีวิตจริงที่สั่งสมมาหลายชั่วอายุคน ได้รับการถ่ายทอดมาจากปู่ย่าตายาย พ่อแม่และการลงมือปฏิบัติจริง แต่วันนี้ในสถานการณ์ของโลกยุคโลกาภิวัตน์หรือโลกยุคข่าวสารไร้พรมแดน การถ่ายทอดความรู้ต่าง ๆ ของชุมชนกับลูกหลานและผู้สนใจด้วยวิธีการแบบเดิมๆ เริ่มไม่ใช่วิธีการที่ดีที่สุดหลายๆ ครั้ง ที่การถ่ายทอดความรู้ด้วยวิธีการพูดคุยจากประสบการณ์ไม่สามารถสร้างความเข้าใจให้กับคนที่สนใจได้อย่างเต็มที่ การที่จะนำความรู้ต่าง ๆ ของชุมชนเป็นเครื่องมือในการสร้างคนรุ่นใหม่เป็นเครื่องมือในการสืบทอดภูมิปัญญา อาชีพ และการดำรงชีวิตของชุมชน ได้มีการปรึกษาหารือในการจัดการความรู้ต่างๆ ให้ออกมาเป็นรูปแบบของแหล่งการเรียนรู้ เครื่องปั้นดินเผาชาวมอญเกาะเกร็ด เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดความรู้ต่างๆ ที่มีอยู่ของชุมชนให้เผยแพร่ให้กับผู้ที่สนใจเรียนรู้ทั้งที่เป็นเด็ก ๆ เยาวชนคนรุ่นใหม่ของชุมชนเองและบุคคลที่สนใจ

ดังนั้น การที่ผู้เรียนหรือเยาวชนในเกาะเกร็ดได้เรียนรู้เรื่องราว ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต สังคมและวัฒนธรรมที่แท้จริงในท้องถิ่นของตน โดยผ่านการถอดองค์ความรู้จากผู้รู้ในชุมชนโดยการศึกษาจากแหล่งเรียนรู้โดยตรง จึงเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่จะช่วยให้คนในชุมชนไของค์ความรู้ของท้องถิ่นในการจัดการชุมชนให้พึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืนบนฐานคิดและฐานทรัพยากรของ

ชุมชน ย่อมส่งผลทำให้ผู้เรียนเกิดความรัก ความผูกพัน และอยากพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับมาตรฐานสาระการเรียนรู้กลุ่มการงานอาชีพและเทคโนโลยีที่มีความมุ่งหวังและต้องการให้ผู้เรียนได้ศึกษาและเรียนรู้ มีความเข้าใจในการทำงาน โดยยึดถือตามแบบแนวทางของภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นหลัก เพื่อให้เกิดการสืบทอดมรดกที่ดีทางวัฒนธรรมการดำรงชีวิตของแต่ละชุมชน ในแต่ละท้องถิ่น

จากความเป็นมาดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยได้เห็นความสำคัญของการส่งเสริม และการหาแหล่งเรียนรู้ เพื่อนำมาพัฒนาการเรียนการสอนกลุ่มสาระการงานอาชีพและเทคโนโลยี ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ของโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตตำบลเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เรื่องราว ความเป็นมา ขั้นตอนกระบวนการผลิตเครื่องปั้นดินเผา ซึ่งเป็นเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่นของชาวมอญเกาะเกร็ด ให้มีความสนใจต่อการเรียนรู้มากยิ่งขึ้น และสนองต่อการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยการส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ศึกษาจากแหล่งเรียนรู้ งานหัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผาชาวมอญเกาะเกร็ด สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

ความมุ่งหมายในการวิจัย

1. เพื่อสำรวจแหล่งเรียนรู้งานหัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผา ชาวมอญเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี
2. เพื่อศึกษาความต้องการแหล่งเรียนรู้ งานหัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผา ชาวมอญเกาะเกร็ด ในการจัดการเรียนการสอนของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 ในอำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี
3. เพื่อศึกษาความพร้อมของสถานประกอบการงานหัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผา ชาวมอญเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

ความสำคัญของการวิจัย

1. ผลของการวิจัยใช้เป็นข้อมูลสำหรับโรงเรียนในอำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี เพื่อวางแผนการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการงานอาชีพและเทคโนโลยี เรื่องอาชีพในท้องถิ่น โดยการนำนักเรียนไปศึกษาจากแหล่งการเรียนรู้งานหัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผาชาวมอญเกาะเกร็ด โดยมีภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ให้กับผู้เรียน ทำให้การจัดการเรียนการสอนมีความน่าสนใจ และมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
2. ผลของการวิจัยเป็นแนวทางในการเผยแพร่และร่วมอนุรักษ์งานหัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผา ซึ่งเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่เก่าแก่ ของภูมิปัญญาท้องถิ่นชาวมอญเกาะเกร็ด ให้แก่ผู้สนใจที่จะนำไปศึกษาและทำการวิจัยในเรื่องอื่นๆ ต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วยบุคคล 4 กลุ่ม คือ

1.1.1 ผู้ประกอบการงานหัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผาชาวมอญเกาะเกร็ด

อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี จำนวน 19 คน

1.1.2 ผู้บริหารโรงเรียนช่วงชั้นที่ 3 อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี จำนวน 22 คน

1.1.3 ครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี ช่วงชั้นที่ 3 อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี จำนวน 25 คน

1.1.4 นักเรียนช่วงชั้นที่ 3 อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี จำนวน 1,084 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ในส่วนของสถานประกอบการงานหัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผาชาวมอญเกาะเกร็ด ผู้บริหารโรงเรียนช่วงชั้นที่ 3 ครูผู้สอนกลุ่มสาระ การเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี ศึกษาจากประชากรทั้งหมด สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 ผู้วิจัยทำการสุ่มแบบเจาะจง (purposive sampling) จากโรงเรียนวัดปรมย์ยิกาวาส (แสนสวัสดิ์วิทยาการ) อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี จำนวน 70 คน

2. ขอบเขตด้านข้อมูล

2.1 ด้านผู้ประกอบการงานหัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผาชาวมอญเกาะเกร็ด

2.1.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ประกอบการงานหัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผาชาวมอญเกาะเกร็ด

2.1.2 ความพร้อมของสถานประกอบการงานหัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผาชาวมอญเกาะเกร็ด ในการนำมาเป็นแหล่งเรียนรู้

- 1) ด้านสถานที่
- 2) ด้านบุคลากร
- 3) ด้านการจัดการ
- 4) ด้านวัสดุอุปกรณ์

2.2 ด้านความต้องการแหล่งเรียนรู้งานหัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผาชาวมอญเกาะเกร็ด ของ

2.2.1 ผู้บริหารโรงเรียน ช่วงชั้นที่ 3

2.2.2 ครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี ช่วงชั้นที่ 3

2.2.3 นักเรียนช่วงชั้นที่ 3

นิยามศัพท์เฉพาะ

แหล่งเรียนรู้ หมายถึง สถานที่ และภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่ให้เข้าไปศึกษาหาความรู้ ความเข้าใจ และฝึกฝนความชำนาญ อาจเป็นไปได้ทั้งสิ่งที่เป็นธรรมชาติหรือสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น เป็นได้ทั้งบุคคล สิ่งมีชีวิต และไม่มีชีวิต และแหล่งเรียนรู้อาจจะอยู่ในห้องเรียน ในโรงเรียนหรือนอกโรงเรียนก็ได้

งานหัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผา หมายถึง งานฝีมือของชาวบ้านที่ สร้างสรรค์ ประดิษฐ์ขึ้นเป็นเครื่องใช้ เครื่องประดับ โดยใช้วัสดุที่เป็นดิน ผ่านกรรมวิธีการทำต่อเนื่อง ตั้งแต่เตรียมวัสดุ การปั้นขึ้นรูป แล้วนำไปเผา เพื่อให้คงทนไม่แตกหักง่าย

ชาวมอญเกาะเกร็ด หมายถึง ชาวมอญในชุมชน "กวางอา幔" ที่อาศัยอยู่ในตำบล เกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ที่ประกอบอาชีพการทำเครื่องปั้นดินเผาที่ทำสืบทอดกันมาช้านาน ซึ่งมีเอกลักษณ์ที่โดดเด่นแตกต่างจากชุมชนอื่นๆ

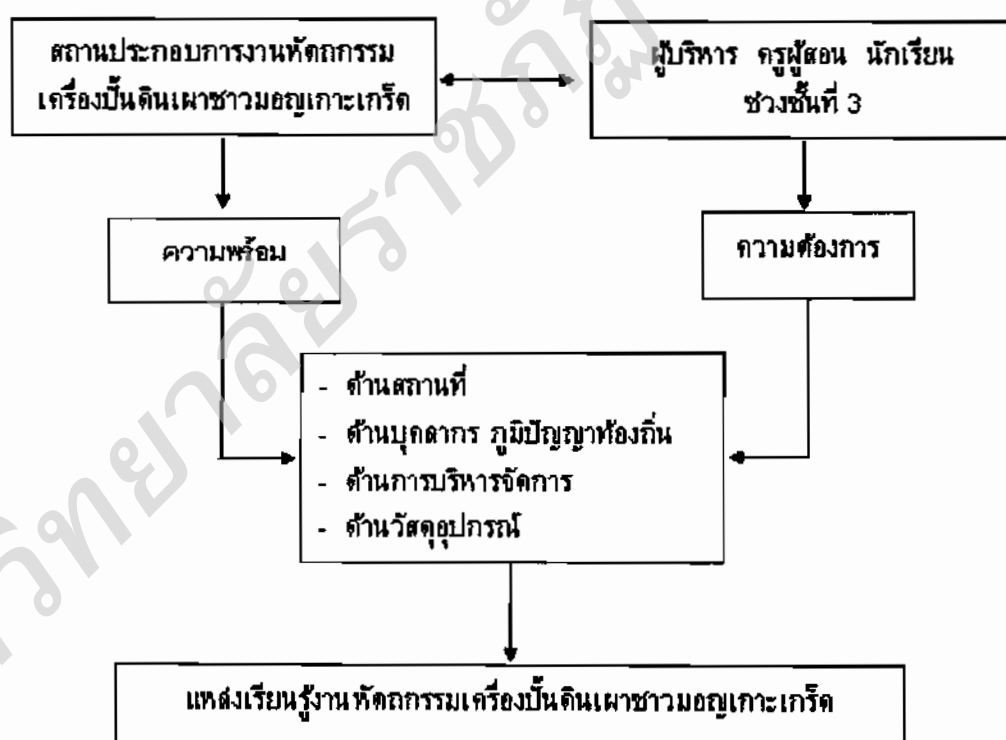
ความต้องการแหล่งเรียนรู้ หมายถึง ความต้องการให้มีการดำเนินการจัดหาสถานที่ ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อให้ผู้เรียนได้เข้าไปศึกษาหาความรู้ ความเข้าใจ และหา ความชำนาญ จากการถ่ายทอดโดยภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีความชำนาญในงานหัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผา พื้นบ้านของชาวมอญที่อาศัยอยู่ในเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

ความพร้อมของสถานประกอบการ หมายถึง ความพร้อมของสถานประกอบการ งานหัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผาชาวมอญเกาะเกร็ด ในการนำมาเป็นแหล่งเรียนรู้ให้นักเรียน ช่วงชั้นที่ 3 ได้ไปศึกษาหาความรู้ และฝึกฝนความชำนาญ ในด้านต่างๆ คือ 1) ด้านสถานที่ หมายถึง ความเหมาะสม และสะดวกในการให้นักเรียนได้เข้าไปศึกษาเรียนรู้ 2) ด้านบุคลากร หมายถึง ความสามารถในการถ่ายทอดเนื้อหาและการฝึกปฏิบัติงานหัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผา เมื่อนักเรียนเข้าไปศึกษาเรียนรู้ 3) ด้านการจัดการ มีระบบการบริหารจัดการ ในการดำเนินงานของสถานประกอบการที่เอื้อต่อการนำนักเรียนไปศึกษาเรียนรู้ 4) ด้านวัสดุ อุปกรณ์ หมายถึง ความเพียงพอ ปลอดภัยต่อนักเรียนที่เข้าไปเรียนรู้

ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง องค์ความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ในชีวิตของคนในท้องถิ่นโดยผ่านกระบวนการศึกษา สังเกต คิดวิเคราะห์จนเกิดปัญญา และหลอมรวมมาเป็นองค์ความรู้เฉพาะ หลายๆ เรื่องที่คิดขึ้นจากสติปัญญา และความสามารถของชาวบ้านในท้องถิ่นนั้นๆ เพื่อใช้ในการแก้ปัญหาหรือการดำรงชีวิตได้อย่างเหมาะสมกับสภาพการณ์ในปัจจุบัน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

กรอบแนวความคิดในการวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาแหล่งเรียนรู้ งานหัตถกรรม เครื่องปั้นดินเผาชาวมอญเกาะเกร็ด สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ซึ่งสามารถเขียนแผนภาพประกอบได้ดังนี้

ภาพ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย